

Ἄντωνυμίες

Στά προηγούμενά μας μαθήματα είπαμε ὅτι τὰ μέρη τοῦ λόγου εἶναι δέκα: ἕξι κλιτά καί τέσσερα ἄκλιτα. Ἀπό τὰ κλιτά ἀναφερθήκαμε στό ἄρθρο, τὰ οὐσιαστικά καί τὰ ἐπίθετα τῆς α' καί β' κλίσεως. Πρὶν προχωρήσουμε στήν γ' κλίση θά ἀναφερθοῦμε στίς ἄντωνυμίες.

Ἄντωνυμίες λέγονται οἱ κλιτές λέξεις πού χρησιμοποιοῦμε στόν λόγο ἀντί γιά ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα.

Εἶδη ἄντωνυμιῶν

Οἱ ἄντωνυμίες εἶναι ἐννέα εἰδῶν:

1) προσωπικές, 2) δεικτικές, 3) ὀριστική ἢ ἐπαναληπτική, 4) κτητικές, 5) αὐτοπαθεῖς, 6) ἀλληλοπαθεῖς, 7) ἐρωτηματικές, 8) ἀόριστες, 9) ἀναφορικές.

1) Προσωπικές ἄντωνυμίες

Οἱ προσωπικές ἄντωνυμίες φανερώνουν τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου:

– ἐγώ	α' πρόσωπο	(ἐγώ πού ὁμιλῶ)
– σύ	β' πρόσωπο	(σύ στόν ὁποῖο ἀπευθύνομαι)
– οὗτος, αὐτός ἢ ἐκεῖνος	γ' πρόσωπο	(ἐκεῖνος ἢ ἐκεῖνο γιά τό ὁποῖο γίνεται λόγος)

Κλίση τῆς ἄντωνυμίας α' προσώπου

Ἐνικός Ἀριθμός

Ὄν.	ἐγώ	π.χ.	Ἐγώ εἶμι ἡ ὁδός καί ἡ ἀλήθεια...
Γεν.	ἐμοῦ, μου	π.χ.	Ἐκολλήθη ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου, ἐμοῦ δέ ἀντελάβετο ἡ δεξιὰ σου.
Δοτ.	ἐμοί, μοι	π.χ.	Ἐμοί τό προσκολλᾶσθαι τῷ Θεῷ ἀγαθόν ἐστιν. Οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι ἐλάλησαν ματαιότητας...
Αἰτ.	ἐμέ, μέ	π.χ.	Ἐμέ ὑπομενοῦσι δίκαιοι... Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει καί ἐλέγξει με.

Πληθυντικός Ἀριθμός

Ὄν.	ἡμεῖς	π.χ.	Ἡμεῖς μωροί διά Χριστόν...
Γεν.	ἡμῶν	π.χ.	Πρόσδεξαι τήν δέησιν ἡμῶν.
Δοτ.	ἡμῖν	π.χ.	Καί δός ἡμῖν, Δέσποτα, πρὸς ὕπνον ἀπιούσιν.
Αἰτ.	ἡμᾶς	π.χ.	Τείχισον ἡμᾶς ἀγίοις σου ἀγγέλοις.

Προσωπική ἀντωνυμία β' προσώπου

Ἐνικός Ἀριθμός

Ὅν.	σύ	π.χ.	Σύ εἶ μόνος ἅγιος, σύ εἶ μόνος Κύριος...
Γεν.	σοῦ, σου	π.χ.	Σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα. Ἀνοιξαντός σου τὴν χεῖρα τὰ σύμπαντα πλησθήσονται...
Δοτ.	σοί, σοι	π.χ.	Σοί δόξα πρέπει τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι... Δόξα σοι τῷ δεῖξαντι τό φῶς.
Αἰτ.	σέ, σε	π.χ.	Πρός Σέ, Κύριε, ἐκέκραξα. Ἕμνουμέν Σε, εὐλογοῦμέν σε...

Πληθυντικός Ἀριθμός

Ὅν.	ὕμεῖς	π.χ.	Ὑμεῖς ἐστε τό ἄλλας τῆς γῆς...
Γεν.	ὕμῶν	π.χ.	Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντός ὑμῶν ἐστίν.
Δοτ.	ὕμῖν	π.χ.	Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν...
Αἰτ.	ὕμᾶς	π.χ.	Ἴδού ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων.

Παρατηρήσεις:

- Οἱ προσωπικές ἀντωνυμίες δέν δηλώνουν γένος (δηλ. εἶναι καὶ γιά τὰ τρία γένη).
- Οἱ τύποι ἐμοῦ, ἐμοί, ἐμέ, σοῦ, σοί, σέ (μέ τόνο) χρησιμοποιοῦνται:
α) Ὅταν ἔχουμε ἔμφαση, π.χ. ταῦτα ἐμοί μελήσει (= γι' αὐτά ἐγὼ θά φροντίσω).
β) Ὅταν ἔχουμε ἀντίθεση, π.χ. οὐκ ἐμοί, ἀλλά σοί ἀρέσκει (= ὄχι σέ μένα, ἀλλά σέ σένα ἀρέσκει).
- γ) μετὰ ἀπό πρόθεση, π.χ. Κύριε, πρός σέ κατέφυγον. – Ἐρχόμεθα καί ἡμεῖς σύν σοί.
- Οἱ δεῦτεροι τύποι τῶν ἀντωνυμιῶν τονίζονται ὅταν προηγούνται τῆς λ. στήν ὁποία ἀναφέρονται, ἀλλά παθαίνουν ἔγκλιση τόνου ὅταν ἔπονται τῆς λ., π.χ. Σοί δόξα πρέπει – Δόξα σοι τῷ δεῖξαντι τό φῶς.
- Γιά τό γ' πρόσωπο, ἐπειδή οἱ τύποι τῆς προσωπ. ἀντων. δέν εἶναι εὐχρηστοί, χρησιμοποιοῦμε τήν δεικτική ἀντων. οὗτος, αὕτη, τοῦτο, ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο ἢ τήν ὀριστική (ἐπαναληπτική) αὐτός, αὕτη, αὐτό, π.χ. Κύριε, ἐλέησόν μου τόν υἱόν ὅτι... καί προσήνεγκα αὐτόν (ἀντί τόν υἱόν μου) τοῖς μαθηταῖς σου... Φέρετέ μοι αὐτόν ὧδε (αὐτόν ἀντί τοῦ ὀνόματος υἱόν) κ.λπ.

